

Elektrizitatea garbia ote?

Azken urteotan, elektra industriak aitzinamendu* izugarria ezagutu du. Bai lantegietan eta bai etxeetan, beharrezkoa dugu elektrizitatea. Geure etxeetan dugun energi iturririk erabilkorrena, elektrizitatea da, dudarik gabe. Honela, etxeak elektragailuz betetzen ari gara, eta etxeko tresna guztiak elektrikatuz doaz egunetik egunera.

Elektrikatzak ba du zenbait ondorio jendearen mentalitatean. Hainbat jenderen artean, etxearen elektrikatzea (tresna guztiena esan nahi dut) gizarteko goi mailaren ezagugarri bezala hartzen da. Bestalde, gaur egungo kutsadurak* sortzen dituen problemez kezkatuak dagoen jende askok, energia garbi baten premia dugula entzutean, elektrizitatearen erabiltzera jotzen du. Baina elektrizitatea garbia ote da? Ez ote du kutsadurarik sortzen? Leku guztietara heltzen den publizitateak, garbia dela diosku; baina, artikulua honetan, publizitate horren atzean gordetzen den errealitatea aztertzea saiatuko* gara.

ELEKTRA INDUSTRIEN PLANGINTZA

Ipar Amerikako enpresek egiten duten bezala, Europako (eta Espainia eta Frantziako) elektra elkargoen* helburua hamarrurte bakoitzean elektrizitate kontsumoa doblatzea da. Helburu hori lortzeko, bi bide hartzen dituzte.

Bata, kontsumatzaileen kopurua* handitzea da. Kopuru hori gehitzeko, aukera bi daude. Batetik, erraz ikus daitezkeen, lurralde gabetuak elektrikatzean, bezero* berriak egiten dira, kontsumatzaile berriak, halegia.* Gainera, jokabide honek lagundu* egiten du elektra elkargoen propaganda, honela gizartearen zerbitzari leial eta desinteresatuak legez* agertzen baitira jendearen aurrean. Gaur egun lurralde gehienak elektrikatzean daude. Baina errazki elektrikatze moduan ez daudenak, edo irabazpide handirik emanen ez dutenak, lurralde horik* elektrikatze gabe gelditzen dira, ekonomia baita elektra elkargoen jainkoa (aipa dezagun, adibidez, hainbeste baserriren kasua). Bestetik, jaitze portzentuaren goratzearekin ere gehitzen da kontsumatzaileen kopurua, nahiz gertakari honen efektuak ez diren geroxeago arte sentitzen. Hala ere, propaganda aldetik, puntu hau oso labankorra da, eta elektra elkargoak ez dira hartaz zuzenki arduratzen, modu indirektu batez axolatu arren.

Beste bidea, kontsumatzaile bakoitzaren kontsumoaren gehitzea da. Eta gehitze honen eragile nagusia publizitatea da. Honela sortu dira, ene erituz guztiz alferrekoak diren hainbat elektragailu, hala nola, haginak garbitzeko frikagailuak, ogia (bai, ogia!) ebakitzeko elektraganibetak, eta beste. Eta orain arte beste energi iturriez baliatzen ginén kasuetan ere, elektra energiaren bialia gaitzen gomendatzen zaigu. Publizitate horren eraginez, geroago eta gehiago dira elektra energiaren berotzen diren sukaldeak, ur- eta etxeberogailuak, orain arte, egur, ikatz, fuel edo gazez funtzionatu duten arren. Puntua* da nola sareraz geroago eta gehiago elektrizitatea.

ELEKTRA ZENTRALEN PREMIA

Plangintza aurrera eramateko, eta aipatu* tresna horien guztien elektra «gosea» asetzeko, elektra zentralak behar dira. Hori dela eta, nonnahi eraiki gura dituzte elektra zentralak.

Dakikegunez,* hiru elektra zentral mota dago: hidroelektrikoak, termikoak eta nuklearrak (izatez, azken hauk erregai berezi bat erabiltzen duten termikoak dira).

Lehenago, hibaietako uren indarra oraino erabili gabe zegoenean, zentral hidroelektrikoak eraikitzen ziren gehienbat. Hauek ez zuten (eta ez dute) kutsadurarik sortzen, eta garai hartan elektrizitatea garbia zela esan zitekeen.

Gaur egun, uraren indarra kasik guztiz probetxaturik dagoenez gero, zentral termikoak eta nuklearrak muntatzen dira gehienik. Eta, azken unada* honetan, elektra elkargoen zuzen-

dariak bultzada gotor* bat eman nahi diote nuklear zentralen eraikitzeari, zientzizigoren askoren aholkuei* jaramonik* egin gabe.

ELEKTRA ZENTRALEK DAKARTEN KUTSADURA

Ikus dezagun orain, ea elektra zentral termiko eta nuklearrak, elektrizitatea sortzean, garbiak ote diren.

Elektrizitatea sortzeko, ura lurrundu behar da, gero lurrun* horren energia, turbina baten eta alternatzaile baten bidez, transformatu ahal izateko. Zentral termikoetan erregai batzuk (ikatz, fuela edo besteren bat) erretzean sortzen den beroaz lurrunten da ura. Erretze horretan zenbait gaz kaltegarri sortzen dira. Eta, sarri, gaz hauk kebidetan gora doaz eta eguratsen* zabaltzen dira. Beraz, elektrizitatearekin batean, kutsadura ere sortzen da. Baina zentral termikoetan sortzen den kutsadurari erraz egin dakioke: kontra, gazak, kabideetara bidali baino lehenago iragazki* egoki batzuetatik iragan erazirik; eta, honela, ia kutsadurarik ez dela sortzen esan dezakegu. Hala ere, duda bat dut neurri buruan: Ba ote dute zentral termiko guztiak behar den moduko iragazkirik?

Nuklear zentraletan erabiltzen den erregai, uranioa da. Beroa uranio atomoen apurtzetik dator, eta ez erretze arrunt* batetatik. Atomoen apurtzean, radioaktibitatea sortzen da; eta hemen dago zentral hauen arriskua. Horren kausaz, nuklear zentralak kutsadura radioaktiboaren iturri izugarriak dira, eta, gainera, hondakin radioaktiboak sortzen dituzte parra parra. Egia esan, teknologiak ez ditu oraino problema bi hauk gainditu; eta, horregatik, nuklear zentralak oso arriskugarriak direla aitortu behar dugu. Hala ere, ba dirudi, honelako zentralak nonnahi eraikiko direla (Euskal Herrian, epe labur baten barruan, sei muntatuko omen dira). Ez ote da hau burugabekeria galanta?

ELEKTRIZITATEA EGITEKO ALFERRIK GALTZEN DEN ENERGIA

Zentral termikoetan, eta ur lurrunaren izate termodinamikoagatik, ikatza edo fuela erretzean sortzen den energiaren, 40 % inguru baino ez da elektrizitate bihurtzen. Gainerakoa galdu egiten da. Elektrizitatea motore bati eragiteko behar dugunean, bero energiaren galtze hori nahitaezkoa da, eta ondo galdutzat eman dezakegu. Baina, elektrizitatea berriro ere beroa lortzeko erabiltzen dugunean (elektra sukaldeetan, ur berogailu elektrikoetan, eta abarretan), alferrik galdu egiten dugu energia pilo bat (gainerako 60 %a, halegia*).

Nuklear zentraletan, uranioatik datorren energiaren, 30 % inguru baino ez da elektrizitate bilakatzen.* Beraz, nuklear zentraletan sortutako elektrizitatea beroa lortzeko erabiltzean, are* energiaren alferrik galtze handiagoa egiten dugu.

ONDORIOAK

Elektrizitatea gauza askotarako dugu baitezpadakoa,* eta, egia esan behar bada, haren aurkikundeak anitz* aurrerapen ekarri digu. Baina, artikulua honetan ikusi dugunez, haren garbitasunari buruz esan liteke, ardi larraz jantzitako otsoaren gisakoa* dela, eta energiaren erabiltzeari buruz, parabolako seme galduren antzekoa dela.

Ni ez nago aitzinamenduen* kontra, baina bai kontsumoaren sareetan erortzearen* aurka. Eta areago,* kontsumo horren antolamenduak gizarte osoaren geroa arrisku bizitan jar baleza. Gainera, ez dut uste, energi iturriak alferrik gastatu behar ditugunik; eta, guti batzuen sakel beteak beteagotzeko, gutiago oinidirik.